

VŠCHT PRAHA

Vodárenská biologie 2018, 6. 2. 2018

ÚSTAV TECHNOLOGIE
VODY A PROSTŘEDÍ

DETEKCE GENŮ REZISTENCE NA ANTIBIOTIKA NA ČOV TESTOVÁNÍ METODIKY

Dana Vejmelková

Kristýna Časarová

Eva Proková

Jana Říhová Ambrožová

**PROBLEMATIKA REZISTENCE NA ANTIBIOTIKA
MOŽNOSTI DETEKCE**

ÚVOD

ANTIBIOTIKA

- látky, které usmrcují mikroorganismy nebo inhibují jejich růst a množení
- působí především proti bakteriím (dále někt. houbám, parazitickým prvokům)
- použití: humánní a veterinární medicína, k léčbě infekčních stavů, někdy též preventivně (tzv. ATB profylaxe)
- problém – chybné použití (nevhodné ATB, nevhodné dávkování, nedodržení léčby, atd.)

→ **rozvoj rezistence**

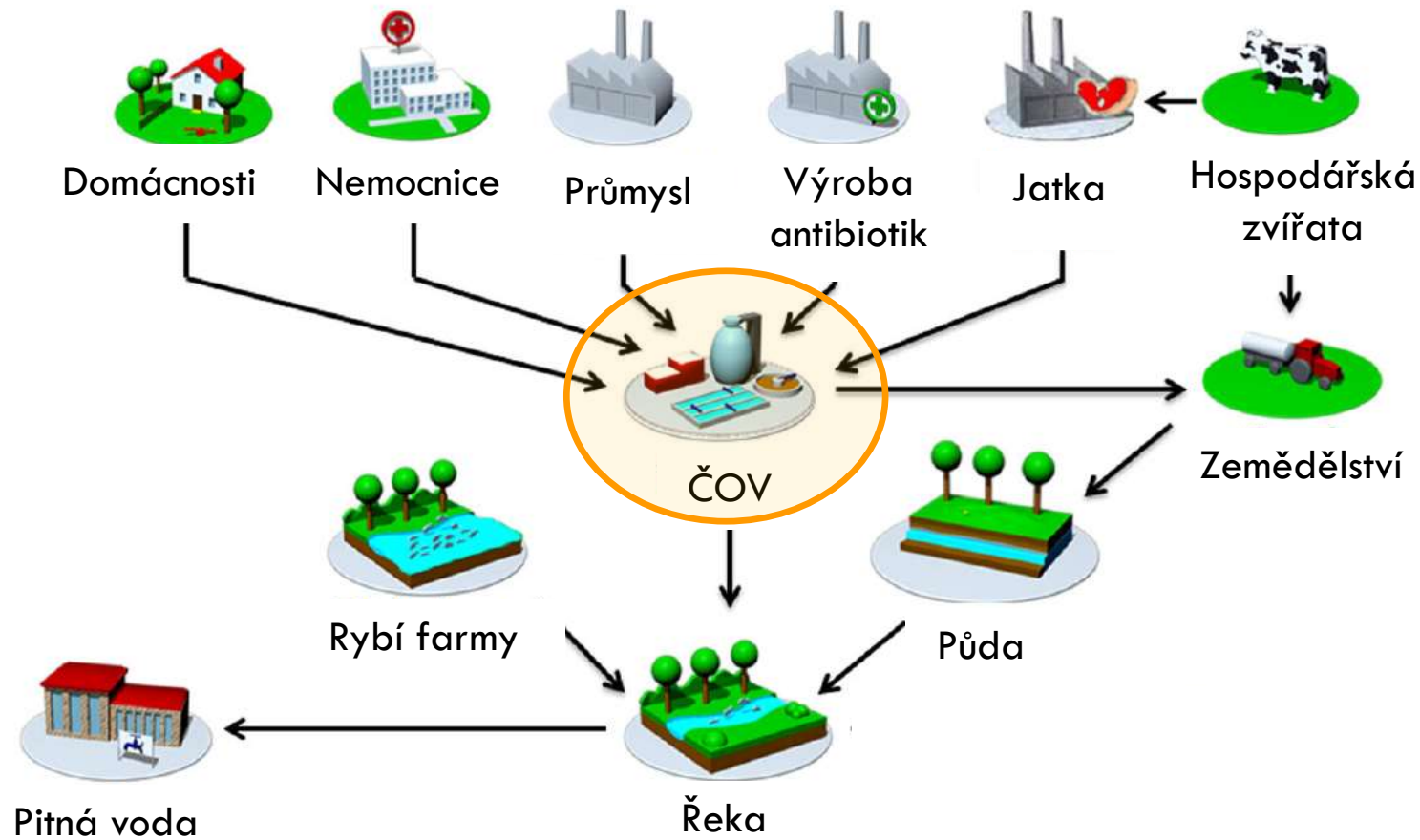
→ prodlužující se léčba, ↑ náklady na terapie, ↑ úmrtnost = **celosvětový problém ohrožujících veřejné zdraví (WHO)**

ANTIBIOTIKA – STANOVISKO WHO

Klíčová fakta (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/antibiotic-resistance/en/>)

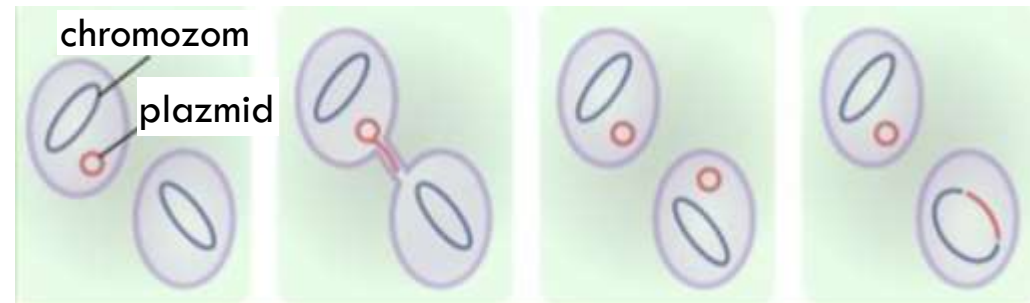
- ATB rezistence = jedna z největších hrozeb pro zdraví, bezpečnost potravin a rozvoj v globálním měřítku.
- ATB rezistence může mít vliv na každého, jakéhokoliv věku, v kterékoli zemi.
- ATB rezistence se vyskytuje přirozeně, ale zneužívání ATB v humánní a veterinární medicíně urychluje proces.
- Rostoucí počet infekcí (př. pneumonie, tuberkulóza, salmonelóza) se stává obtížněji léčitelnými, protože ATB k jejich léčbě se stávají méně účinnými.
- ATB rezistence vede k delším hospitalizacím, vyšším nákladům na léčbu a vyšší úmrtnosti.

ŠÍŘENÍ REZISTENCE – ČLOVĚK vs. PROSTŘEDÍ

ŠÍŘENÍ REZISTENCE

- rezistence k antibiotikům kódována specifickými geny (R-geny)
- nesený na bakteriálním chromozomu nebo na malých extrachromozomálních částicích (př. plazmidy,...)
- mobilní genetické elementy - oproti chromozomu menší molekulární hmotnost, jednodušší struktura → flexibilnější
- horizontální přenos genů (nezávislý na příbuznosti/podobnosti)

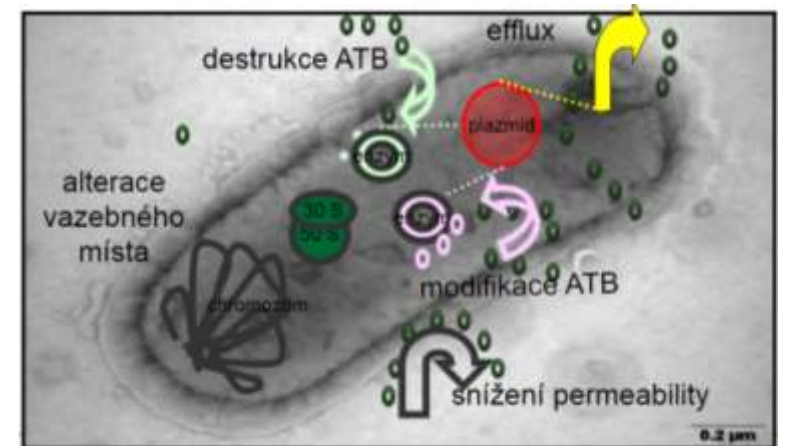
HNACÍ SÍLY ATB REZISTENCE

1. antimikrobiální látky (př. antibiotika, antivirotika)
2. těžké kovy
3. biocidy (př. desinfekční čin., povrchově aktivní látky)

- některé mechanismy rezistence společné pro biocidy/
těžké kovy a antibiotika → umožnění koselekce R-genů

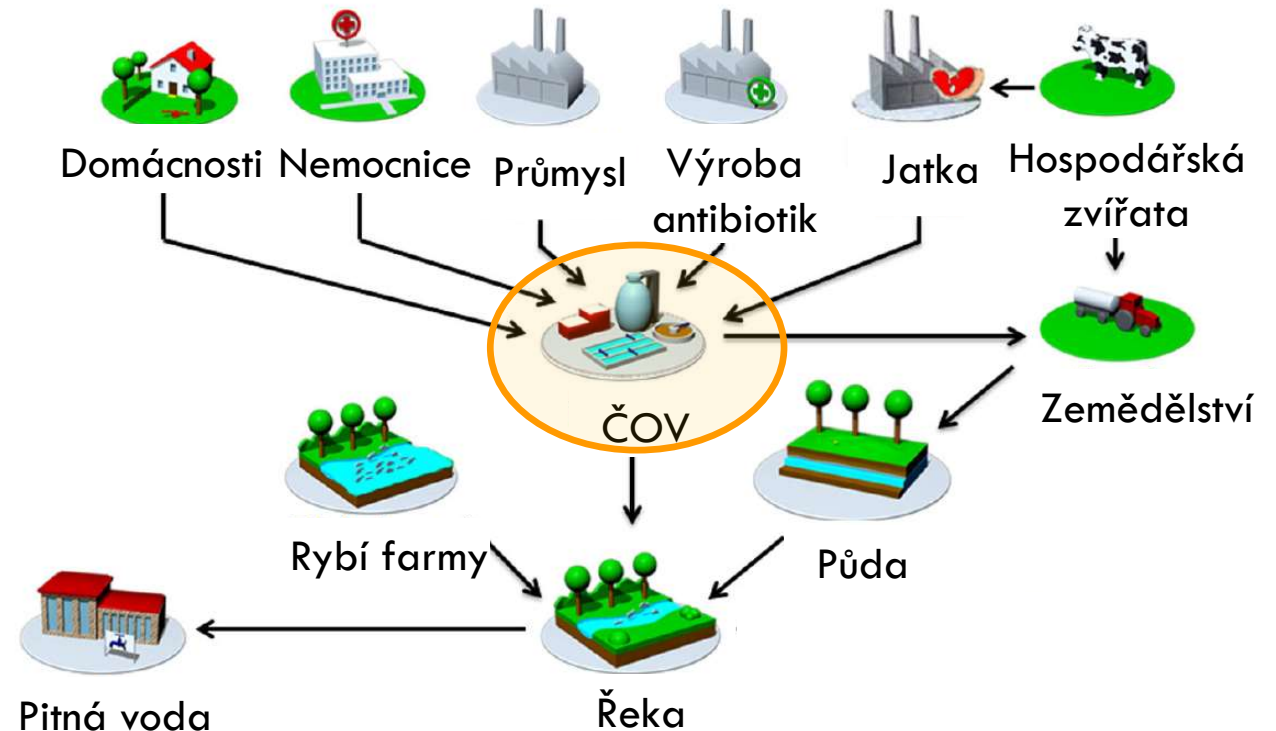
př.: efluxní pumpa (kovy: Cu, Co, Zn, Cd, Ni, As; ATB: tetracyklin, chloramfenikol, β -laktamy)

snížení permeability membrány (kovy: As, Cu, Zn, Mn, Co, Ag; ATB: ciprofloxacin, tetracyklin, chloramfenikol, β -laktamy)

CO SE DĚJE NA ČOV?

- „hotspot“ rezistentních bakterií a R-genů
- vhodné prostředí pro šíření rezistence
- přítomnost antimikrobiálních látek, (těžkých) kovů, biocidů
- doba kontaktu
- vysoká koncentrace MO
- množení R-bakterií/R-genů
- korezistence – př. odolnost vůči desinfekčním činidlům

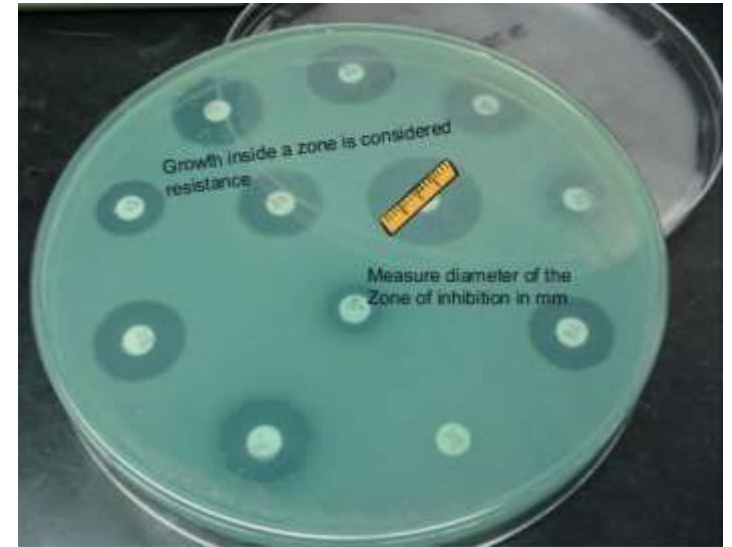
METODY DETEKCE – FENOTYPOVÉ (KULTIVAČNÍ)

■ DIFÚZNÍ A DILUČNÍ TESTY

1. Disková difúzní metoda (kvalitativní)

- Mueller-Hinton agar
- přeočkování předem vykultivované kolonie
- nanesení antibiotických disků → inkubace (16-20 h)
- ATB se postupně uvolňuje do agaru a inhibuje růst citlivých bakterií
- vytvoření inhibičních zón → změření, interpretace výsledků:

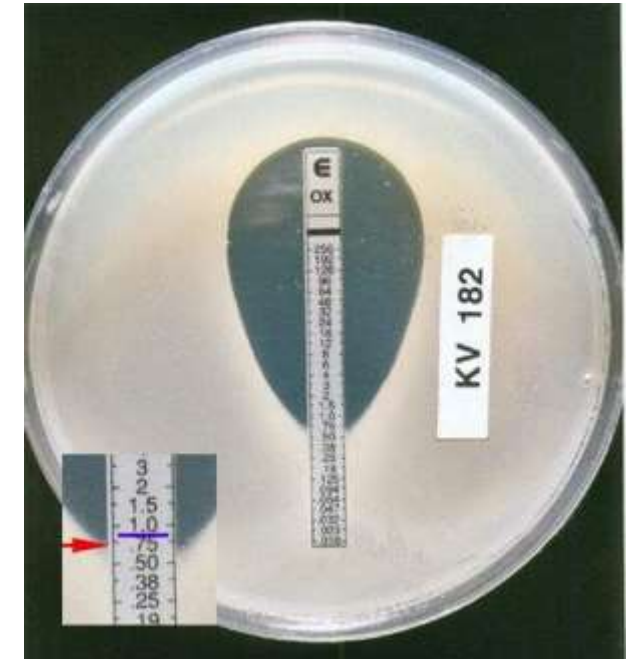
rezistentní / intermediárně rezistentní / citlivý

METODY DETEKCE – FENOTYPOVÉ (KULTIVAČNÍ)

2. Gradientová difúzní metoda (E-test) (kvantitativní)

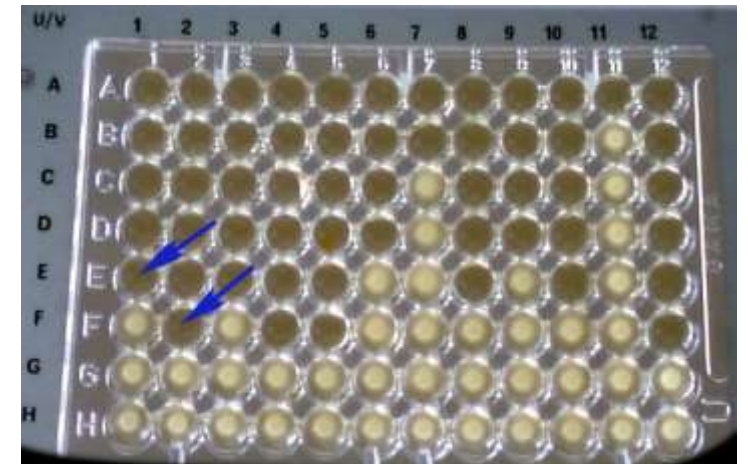
- přeočkování na agar – stejný postup
- nanesení proužku - logaritmicky klesající gradient antibiotika
- inkubace → kapkovitá inhibiční zóna
- místo, kde okraj zóny protne okraj proužku →
minimální inhibiční koncentrace (MIC)
- nevýhoda: vyšší cena

METODY DETEKCE – FENOTYPOVÉ (KULTIVAČNÍ)

3. Diluční metoda (kvantitativní)

- diluční mikrometoda – v mikrodestičce
- odstupňované koncentrace ATB (řaděné geometrickou řadou)
- smíchání s bujónem, naočkování → inkubace (24 h)
- růst buněk se projevuje zákalem
- zjištění MIC: nejnižší koncentrace, která již zabraňuje růstu

METODY DETEKCE – GENOTYPOVÉ (DNA)

DETEKCE R-GENŮ

1. Sekvenování nové generace

- vyšší cena
- znalost bioinformatiky – interpretace dat

2. DNA mikročipy

- princip hybridizace
- vyšší cena

3. Polymerázová řetězová reakce (PCR)

- specifické primery pro detekci jednotlivých R-genů, avšak 1 ATB – více R-genů! (multiplex)
- **qPCR** - možnost kvantifikace – monitoring, porovnávání

**DETEKCE R-GENŮ NA ČOV, POLOPROVOZNÍ
AnMBR JEDNOTKY, ZHODNOCENÍ METODIKY**

CÍL PRÁCE

VZORKOVÁNÍ
KULTIVAČNÍ METODY, DNA ANALÝZA - PCR

METODIKA

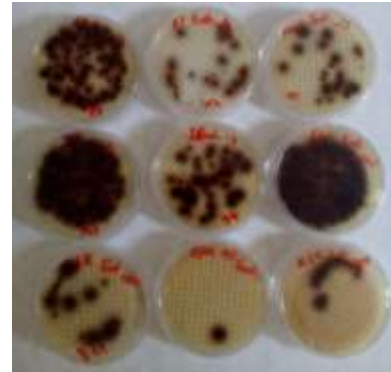
VZORKOVÁNÍ: ČOV + PILOTNÍ JEDNOTKA AnMBR

- přítok ČOV
- AnMBR kal
- odtok mikrofiltrace (0,05 μm)
- odtok ultrafiltrace (0,002 μm)
- odtok ČOV

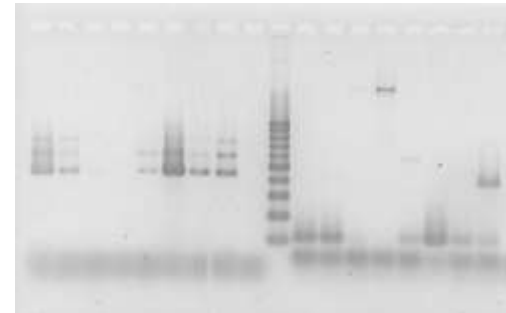
KULTIVACE

- dle norem: koliformní bakterie, *Escherichia coli*, *Enterococcus* spp., *Clostridium perfringens*
- kultivace 1 – 2 dny, potvrzení
- odběr kolonií na PCR

POLYMERÁZOVÁ ŘETĚZOVÁ REAKCE (PCR)

- zakoncentrování vzorku (filtrace/centrifugace)
- izolace DNA (PowerSoil kit), zahřátí+zamražení
- PCR se specifickými primery
 - detekce genů rezistence: β -laktamy (bla-SHV, TEM, CTX-M), sulfonamidy (sul1, sul2)

VÝSLEDKY

VÝSLEDKY – PCR

	bla-SHV	bla-TEM	bla-CTX-M	sul1	sul2
přítok ČOV	+/+	+/+	+/+	+/+	+/+
odtok ČOV	-/+	+/+	-/+	+/+	+/+
AnMBR kal	+/+	+/+	+/+	+/+	+/+
odtok ultrafiltrace	-/-	-/-	-/-	+/+	+/+
odtok mikrofiltrace	-/-	-/-	-/-	+/+	+/+

VÝSLEDKY – KULTIVACE, ZÍSKANÉ KOLONIE

	<i>E. coli</i>	koliformy	<i>C. perfringens</i>	enterokoky
přítok ČOV	ANO/ANO	ANO/ANO	NE /ANO	ANO/ANO
odtok ČOV	ANO/ANO	ANO/ANO	NE /ANO	ANO/ANO
AnMBR kal	ANO/ANO	ANO/ANO	ANO/ANO	ANO/ANO
odtok ultrafiltrace	NE/ANO	ANO/ANO	NE/NE	NE/ANO
odtok mikrofiltrace	ANO/ANO	ANO/ANO	NE/NE	NE/ANO

VÝSLEDKY – *E. coli*

	bla-SHV	bla-TEM	bla-CTX-M	sul1	sul2
přítok ČOV	+/-	+/+	-/+	+/-	+/+
odtok ČOV	+/-	+/+	+/-	+/+	+/-
AnMBR kal	-/+	+/-	+/-	-/-	-/-
odtok ultrafiltrace	NE/+	NE /+	NE /-	NE /+	NE /+
odtok mikrofiltrace	-/-	+/+	-/-	-/+	-/+

VÝSLEDKY – KOLIFORMY

	bla-SHV	bla-TEM	bla-CTX-M	sul1	sul2
přítok ČOV	-/-	-/+	-/+	+/-	-/+
odtok ČOV	-/-	+/+	+/+	+/+	-/-
AnMBR kal	+/-	-/-	+/+	-/-	-/-
odtok ultrafiltrace	-/-	-/-	-/-	+/-	+/-
odtok mikrofiltrace	-/-	-/-	-/-	-/-	-/-

VÝSLEDKY – *C. perfringens*

	bla-SHV	bla-TEM	bla-CTX-M	sul1	sul2
přítok ČOV	NE /+	NE /+	NE /-	NE /+	NE /-
odtok ČOV	NE /+	NE /-	NE /-	NE /-	NE /-
AnMBR kal	-/+	+/-	-/-	-/-	-/-

PŘÍMÁ PCR vs. KULTIVACE-PCR

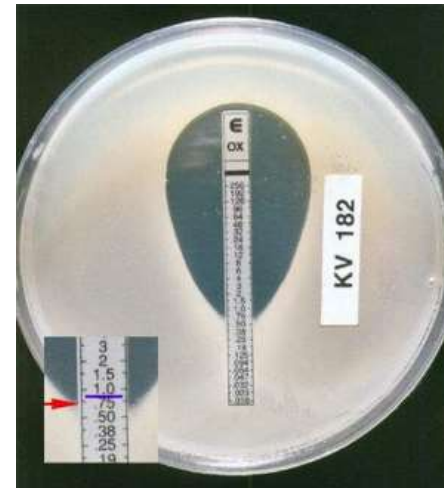
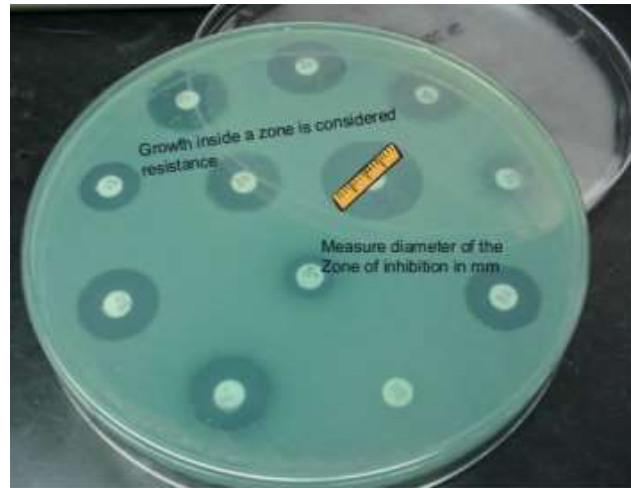
PCR K-PCR	bla-SHV	bla-TEM	bla-CTX-M	sul1	sul2
přítok ČOV	+ / +	+ / +	+ / +	+ / +	+ / +
	+ / +	+ / +	- / +	+ / +	+ / +
odtok ČOV	- / +	+ / +	- / +	+ / +	+ / +
	+ / +	+ / +	+ / +	+ / +	+ / -
AnMBR kal	+ / +	+ / +	+ / +	+ / +	+ / +
	+ / +	+ / -	+ / +	- / -	- / -
odtok ultrafiltrace	- / -	- / -	- / -	+ / +	+ / +
	- / +	- / +	- / -	+ / +	+ / +
odtok mikrofiltrace	- / -	- / -	- / -	+ / +	+ / +
	- / -	+ / +	- / -	- / +	- / +

JAKÉ POUŽÍT METODY?

- vzorek → **kultivace** → **disková/gradientová difúzní metoda**

výstup: vykultivovaný druh bakterie – rezistentní/citlivý na dané ATB/ MIC

hodnoty pouze pro některé druhy (klinicky významné)

Enterobacteriaceae

Tabulka klinických breakpointů EUCAST v. 7.1 platná od 2017-03-10

Disková difuze (Standardizovaná disková difuzní metoda EUCAST).

Půda: Mueller-Hinton agar.

Inokulum: McFarland 0,5.

Inkubace: Normální atmosféra, 35±1 °C, 18±2h.

Hodnocení: Průměr inhibiční zóny od okrajů nevykazujících růst se měří v odraženém světle na spodní straně misky, umístěné na tmavém pozadí.

Kontrola kvality: *Escherichia coli* ATCC 25922 (CNCTC 5276, CCM 3954). Pro kontrolu složky inhibitoru v discích obsahujících kombinaci inhibitoru s beta-laktamem lze užít *Escherichia coli* ATCC 35218 (CNCTC 5321) nebo *Klebsiella pneumoniae* ATCC 700603.

	Peniciliny ¹	Breakpoint MIC (mg/l)		Obsah disku (µg)	Breakpoint průměru zóny (mm)		Poznámky
		C ≤	R >		C ≥	R <	
7	Benzylpenicilin	-	-	-	-	-	Poznámky označené číslem se vztahují k obecným komentářům anebo k breakpointům MIC. Písmena se vztahují k diskové difuzní metodě. 1/A. Enterobacteriaceae divokého typu jsou kategorizovány jako citlivé k aminopenicilinům. V některých zemích kategorizují divoké typy izolátů <i>E. coli</i> a <i>P. mirabilis</i> jako intermediárně rezistentní, a používají breakpoint MIC C ≤ 0,5 mg/l a odpovídající breakpoint pro průměr inhibiční zóny C ≥ 50 mm. 2. Pro účely vyšetření citlivosti se používá fixní koncentrace 4 mg/l sulbaktamu. 3. Pro účely vyšetření citlivosti se používá fixní koncentrace 2 mg/l klavulanové kys. 4. Pro účely vyšetření citlivosti se používá fixní koncentrace 4 mg/l tazobaktamu. 5. Breakpointy závisí na schválení licence pro dávky 2 g x 3. 6. Referenční metoda pro MIC mecilinamu je agarová diluce. B. Růst, který se na některých šaržích MH agaru jeví jako úzká vnitřní zóna, se ignoruje. C. Citlivost se odvozuje od ampicilinu. D. Při testování <i>E. coli</i> se ignorují kolonie rostoucí uvnitř inhibiční zóny.
8	Ampicilin	8 ¹	8	10	14 ^{A,B}	14 ^B	
9	Ampicilin-sulbaktam	8 ^{1,2}	8 ²	10-10	14 ^{A,B}	14 ^B	
10	Amoxicilin	8 ¹	8	-	Poznámka ^C	Poznámka ^C	
11	Amoxicilin-klavulanová kys.	8 ^{1,3}	8 ³	20-10	19 ^{A,B}	19 ^B	
12	Amoxicilin-klavulanová kys. (pouze nekomplikované IMC)	32 ^{1,3}	32 ³	20-10	16 ^{A,B}	16 ^B	
13	Piperacilin	8	16	30	20	17	
14	Piperacilin-tazobaktam	8 ⁴	16 ⁴	30-6	20	17	
15	Tikarcilin	8	16	75	23	23	
16	Tikarcilin-klavulanová kys.	8 ³	16 ³	75-10	23	23	
17	Temocilin	Poznámka ⁵	Poznámka ⁵	-	Poznámka ⁵	Poznámka ⁵	
18							
19	Fenoxymetylpencilin	-	-	-	-	-	
20							
21	Oxacilin	-	-	-	-	-	
22	Cloxacilin	-	-	-	-	-	

Grampozitivní anaeroby

kromě *Clostridium difficile*

Tabulka klinických breakpointů EUCAST v. 7.1 platná od 2017-03-

10

Kritéria pro vyšetření citlivosti anaerobů diskovou difuzí nebyla stanovena a měla by se vyšetřit MIC. Při použití komerční metody MIC je nutno dodržovat pokyny výrobce.

Tato skupina bakterií zahrnuje mnohé druhy. Nečastěji izolovanými grampozitivními anaeroby jsou: *Clostridium*, *Actinomyces*, *Propionibacterium*, *Bifidobacterium*, *Eggerthella*, *Eubacterium*, *Lactobacillus* a anaerobní grampozitivní koky.

Anaeroby nejčastěji charakterizuje nulový růst v prostředí obohaceném CO₂, avšak některé grampozitivní, nesporulující tyčky jako *Actinomyces* spp, většina kmenů *P. acnes* a některé *Bifidobacterium* spp. mohou vyrůst v CO₂ a mohou tolerovat nebo dokonce špatně růst na vzduchu, stále však patří mezi anaerobní bakterie. Některé druhy *Clostridium*, zahrnující *C. carnis*, *C. histolyticum* a *C. tertium*, mohou růst na vzduchu ale v něm nesporulují. Citlivost všech uvedených druhů je nutno vyšetřit v anaerobním prostředí.

7	Peniciliny	Breakpoint MIC (mg/l)		Poznámky Poznámky označené číslem se vztahují k obecným komentářům anebo k breakpointům MIC.
		8 C ≤	R >	
9	Benzylpenicilin ¹	0,25	0,5	1. Citlivost k ampicilinu, amoxicilinu, piperacilinu a tikarcilinu bez inhibitorů beta-laktamázy lze odvodit od citlivosti k benzylpenicilinu. 2. Pro účely vyšetření citlivosti se používá fixní koncentrace 4 mg/l sulbaktamu. 3. Pro účely vyšetření citlivosti se používá fixní koncentrace 2 mg/l klavulanové kys. 4. Pro účely vyšetření citlivosti se používá fixní koncentrace 4 mg/l tazobaktamu.
10	Ampicilin ¹	4	8	
11	Ampicilin-sulbaktam	4 ²	8 ²	
12	Amoxicilin ¹	4	8	
13	Amoxicilin-klavulanová kys.	4 ³	8 ³	
14	Piperacilin ¹	8	16	
15	Piperacilin-tazobaktam	8 ⁴	16 ⁴	
16	Tikarcilin ¹	8	16	
17	Tikarcilin-klavulanová kys.	8 ³	16 ³	
18	Temocillin	-	-	
20	Fenoxymetylpenicilin	IE	IE	
22	Oxacilin	-	-	

JAKÉ POUŽÍT METODY?

- vzorek → **kultivace** → **disková/gradientová difúzní metoda**

výstup: vykultivovaný druh bakterie – rezistentní/citlivý na dané ATB/ MIC

hodnoty pouze pro některé druhy (klinicky významné) – nevhodné pro „environmentální“ účely?

- vzorek → extrakce DNA (RNA) → **PCR** → přítomnost/nepřítomnost určitého druhu bakterie nebo určitého genu rezistence
- vzorek → extrakce DNA (RNA) → **qPCR** → počet kopií určitého genu rezistence, možnost porovnání (odstranění vs. namnožení)
- vzorek → **kultivace** → extrakce DNA (RNA) → **PCR** → přítomnost/nepřítomnost určitého genu rezistence v konkrétním druhu bakterie

! omezeno jen na kultivovatelné bakterie !

SOUČASNÁ SITUACE

- zatím žádné legislativní opatření týkající se ATB rezistence
- žádné standardizované metody týkající se ATB rezistence
- PCR metody nejsou standardizovány v oboru technologie vody (normy pro potravinářství)
- kultivační metody – standardizovány EUCAST, CLSI – spíše pro klinické účely?
- potřeba vytvořit postupy pro analýzy bakterií rezistentních na ATB/ geny rezistence pro obor technologie vody/životní prostředí → podrobná analýza koloběhu genů rezistence ovlivňujícího člověka

SHRNUTÍ
PLÁNY DO BUDOUCNA

ZÁVĚR

SHRNUTÍ A PLÁNY DO BUDOUCNA

- zatím pouze 2 sady vzorků
- R-geny jsou na ČOV „všudypřítomné“
- dlouhodobé sledování (min. 1 rok)
- více odběrových míst na ČOV, potenciál membránové filtrace?
- kvantifikace pomocí qPCR
- hledání vhodné metodiky!

SPECIÁLNÍ PODĚKOVÁNÍ: Dr. Josef Máca, Ing. Petr Dolejš, Ing. Jakub Hejnic, Ing. Vojtěch Kouba, Doc. Jan Bartáček

DĚKUJI ZA POZORNOST |

VÝSLEDKY – KULTIVACE vs. PCR

	Vzorek	<i>E. coli</i>		enterokoky		<i>C. perfringens</i>	
		Kultivace	PCR	Kultivace	PCR	Kultivace	PCR
AnMBR	přítok	+	+	+	+	+/- (2/2)	-
	kal	+	+	+	+	+/- (3/2)	-
	odtok M	+/- (3/3)	-	+/- (2/4)	+/- (3/3)	-	-
	odtok U	+/- (4/2)	-	+/- (3/3)	+/- (3/3)	+/- (1/4)	-
ČOV	odtok UN	+	+	+	+	+	-
	An AK	+	+	+	+	+	-
	Aer AK	+	+	+	+	-	-
	odtok ČOV	+	+	+	+	+/- (1/1)	-

VÝSLEDKY – PCR

Vzorek	<i>E. coli</i>	enterokoky	<i>C. perfringens</i>	β-laktamové R-geny			Sulfonamid. R-geny	
				bla-SHV	TEM	CTX-M	Sul1	Sul2
přítok	+	+	-	+	+	+	+	+
kal	+	+	-	+/- (4/2)	+	+/- (4/2)	+	+
odtok M	-	+/- (3/3)	-	-	+/- (5/1)	-	+	+
odtok U	-	+/- (3/3)	-	-	+/- (3/3)	-	+	+
odtok UN	+	+	-	+	+	+	+	+
An AK	+	+	-	+	+	+	+	+
Aer AK	+	+	-	+	+	+	+	+
odtok ČOV	+	+	-	+	+	+	+	+